

A XIX. század első feléről (1848-ig) szóló fejezetet Alexander Noskovic írta. A kor színházi problémáit nem annyira a történelmi eseményekre támaszkodva tárgyalja, mint inkább a legjelentősebb drámaíró, Jan Chalupka művei alapján. A magyar reformkorhoz hasonlóan a szlovák drámát is az ébredő nemzeti öntudat és progresszív nacionalizmus élteti. A drámák műfaja általában a szatirikusan kiélezett, nyíltan társadalmi problémákat tárgyaló vígjáték.

A korszak érdekes jelensége a műkedvelő társulatok elszaporodása, amelyeket a cenzúra elleni védekezésül hívtak életre: ezek segítségével, valamint a színházi kritika művelésével folyik tovább a harc a hivatalos színház megteremtéséért.

Talán a kötet logsikerültebb fejezete ez: a kiindulópont mindig a műelemzés, amelyet a színházi körülmények elemzésébe illeszt a szerző; úgy vázolja fel a színházi és társadalmi fejlődés közötti kapcsolatot, hogy bizonyítja is, elsősorban a korabeli színjárat-egész tartalmi-formai ismérveire támaszkodva.

A fejezet módszer tekintetében szoros egységet mutat a kötet befejező részével, amely az 1848 utáni színházzal és drámával foglalkozik egészen a századfordulóig. A szerző: Ladislav Cajovsky. Annak ellenére, hogy a kor drámairodalmában majdnem kivétel nélkül epigon műveket találunk, a színház szinte virágzásnak, indul. Végleg kialakul egy meghatározott, nemzeti színházkultúra, amely most már kapcsolatot talál az európai színházzal; egyeduralkodóvá válik a hivatalos színház. A dráma forradalmi megújulása azonban csak a XX. század elején következik be.

A szerzőnek csupán az sikerül, hogy leírja ezt a látszólagos ellentétet, de semmiféle általános tendenciát nem lát ebben; így a kötetet azzal az érzéssel tesszük le, hogy rengeteg tárgyi ismeret birtokában is keveset tudunk meg a szlovák színházról a XIX. század végéig tartó történetéről.

KIRÁLY ZSUZSANNA

Laurent LeSage – André Yon: Dictionnaire des Critiques Littéraires. University Park and London, 1969. The Pennsylvania State University Press, 218.

Ez a kötet kifejezetten az egyetemisták számára készült, akiket az általuk olvasott kritikusok módszere felől tájékoztat. A betűrendes „szótárt” a francia kritika fejlődését röviden áttekintő bevezetés előzi meg.

A szerzők a tudományos igény jelentkezősét (Taine, Brunetière) és az impresszionizmust (Lemaître, A. France, R. de Gourmont) tekintik a XIX. század két legfontosabb kritikai áramlatának, s mindkettőt a francia kritika megindítójától, Sainte-Beuve-től származtatják. A második világháborúig lényegében ezek változatai: az egyetemi (Lanson, Bédier, Hazard, Mornet, Baldensperger) és az alkotó kritika (a *La Nouvelle Revue Française* írói) az uralkodó, noha két új törekvés is szóhoz jut: az ultranacionalizmus (az *Action Française* képviselői) és a szürrealizmus (Breton, Aragon, M. Raymond, Bachelard *La Psychanalyse du feu* című műve). A könyv szerint a második világháború óta a francia kritika lényeges változáson ment keresztül. LeSage és Yon a következő fontosabb élő irányzatokat tartja számon: etiko-humanista metafizikus (R.- M. Albérés, P.-H. Simon, G. Picon), elméleti és manifesztum-jellegű (Sartre: *Situations, Qu'est-ce que la littérature?* M. Blanchot: *Comment la littérature est possible?*, Bachelard: *L'eau et les rêves, La Flamme d'une chandelle*, Barthes: *Le degré zéro de l'écriture, a nouveau roman* programadó esszéi), tematikus (Sartre könyve Baudelaire-ról és Genet-ről, Blanchot: *Lautréamont et Sade*, Barthes Michelet- és Racine-tanulmánya), humanitárius egyetemi, zsurnalisztikus és polemikus kritika. A bevezető erénye tárgyilagosságában van: egyetlen irányzat hátrányait sem hallgatja el. A végső részben a szerzők strukturalizmus helyett strukturalizmusokról írnak, hangsúlyozva, milyen lényegbevágó a különbség azok között a kritikusok között, aikat ezzel a gyűjtőnévvel szokás illetni. Hiba viszont, hogy a marxistákat a túlzottan általános és éppen ezért semmitmondó tudományos kritika néven, olyannyira eltérő jelenségekkel együtt tárgyalják, mint C. Mauron pszicho- vagy Escarpit szociokritikája. A rövid áttekintést általános bibliográfia követi, melyet függelékként a strukturalizmus válogatott irodalomjegyzéke egészít ki. Indokolt, hogy a könyv tulajdonképpen fő része, a kritikusok szótára nem foglalja magában az egyetemi és a zsurnaliszta kritika képviselőit. A százhusz kritikus ismertetése rövid életrajzból, a rájuk jellemző módszer jellemzéséből, a művek válogatott jegyzékéből és – a jelentősebbeknél – a másodlagos irodalom néhány címéből áll. A számba vett kritikusok közül Garaudy, és a kötetben szereplő kritikusok újabb művei közül jónéhány hiányzik.

SEGEDY-MASZÁK MIHÁLY